

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

ПАЛКА ВІТАЛИЙ ВІКТОРОВИЧ

УДК 342.9 (477)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ
ТЕРОРИСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБОЮ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2026

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України

Журавльов Дмитро Володимирович,

Офіс Президента України,

заступник керівника Департаменту з питань громадянства, помилування,
державних нагород – керівник управління з питань помилування

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України

Дрозд Олексій Юрійович

Бюро економічної безпеки України,

керівник Департаменту організаційного забезпечення діяльності

кандидат юридичних наук, доцент

Сокурєнко Олена Анатоліївна,

Центральноукраїнський державний університет імені В. Винниченка,

доцент кафедри права та правоохоронної діяльності

Захист відбудеться «8» серпня 2026 року о 9⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

Автореферат розісланий «7» липня 2026 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ксенія КУРКОВА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасний стан розвитку української держави супроводжується суттєвим ускладненням безпекового середовища, у межах якого тероризм є однією з найбільш небезпечних і багатовимірних загроз. Його вияви характеризуються високим рівнем організованості, використанням сучасних технологій, а також тісним зв'язком з іншими формами злочинної діяльності, що зумовлює необхідність системної та комплексної протидії з боку держави. За таких умов особливого значення набуває належне правове забезпечення діяльності уповноважених органів, здатне гарантувати ефективність реагування на відповідні виклики. У національній системі боротьби з тероризмом провідна роль належить Службі безпеки України, яка здійснює координаційні, правоохоронні та інші функції у цій сфері. Її діяльність охоплює як безпосереднє реагування на терористичні загрози, так і реалізацію превентивних заходів, спрямованих на недопущення їх виникнення та поширення. У зв'язку з цим визначальне значення має чітке та системне адміністративно-правове регулювання, яке встановлює правові межі, форми та механізми реалізації відповідних повноважень.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Окремі проблемні питання, присвячені різним напрямкам діяльності Служби безпеки України, у своїх наукових працях розглядали: О. В. Антонюк, О. М. Бандурка, А. В. Боровик, В. М. Бесчастний, В. М. Біліченко, З. М. Бурик, А. Г. Вархов, Ю. В. Гаруст, Є. А. Гетьман, А. З. Гринь, Р. З. Дарміць, О. Ю. Дахно, О. В. Джафарова, Н. З. Деревянко, О. Ю. Дрозд, Є. В. Дуліба, Д. В. Журавльов, В. О. Зозуля, Є. В. Кобко, О. О. Козенко, В. І. Курило, К. М. Куркова, В. І. Литвиненко, Л. І. Луценко-Миськів, А. А. Манжула, Я. Ф. Радиш, О. Ю. Салманова, М. О. Саракуца, Є. Ю. Соболев, О. А. Сокурено, Л. В. Сорока, Т. О. Цимбалістий, Р. В. Шаповал, С. О. Шатрава, О. О. Шевчук, К. В. Шкарупа, О. С. Юнін та багато інших. Водночас, попри значний теоретичний доробок, у науковій літературі фактично неопрацьованим є питання адміністративно-правових засад протидії терористичній діяльності Службою безпеки України.

Таким чином, наявність прогалин і недоліків правового та організаційного характеру, пов'язаних з діяльністю Служби безпеки України щодо протидії терористичній діяльності, а також відсутність комплексних монографічних досліджень, присвячених вказаній проблематиці, обумовлюють актуальність і своєчасність представленої дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження узгоджується з положеннями Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019; Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023; Концепції боротьби з тероризмом в Україні, схваленої Указом Президента України від 5 березня 2019 року № 53/2019. Дисертація узгоджується з темою науково-дослідної роботи Науково-дослідного

інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета та завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналіз наукових поглядів учених, норм чинного законодавства та правозастосовної практики з'ясувати сутність і розкрити особливості адміністративно-правових засад протидії терористичній діяльності Службою безпеки України, на основі чого надати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства в цій сфері.

Досягнення поставленої мети зумовлює потребу у вирішенні таких *завдань*:

- визначити поняття та сутність протидії терористичній діяльності як об'єкта адміністративно-правового регулювання та предмета діяльності Служби безпеки України;
- розкрити адміністративно-правовий статус Служби безпеки України як суб'єкта протидії терористичній діяльності;
- встановити завдання, функції та принципи діяльності Служби безпеки України щодо протидії терористичній діяльності;
- обґрунтувати нормативно-правові засади протидії терористичній діяльності Службою безпеки України;
- розкрити окремі елементи адміністративно-правового механізму протидії терористичній діяльності Службою безпеки України;
- виокремити адміністративно-правові форми та методи протидії терористичній діяльності Службою безпеки України;
- з'ясувати підстави, порядок запровадження та зміст адміністративно-правового режиму антитерористичної операції за участю Служби безпеки України;
- визначити особливості взаємодії Служби безпеки України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони в питаннях протидії терористичній діяльності;
- обґрунтувати шляхи вдосконалення адміністративного законодавства у сфері протидії терористичній діяльності Службою безпеки України та перспективи його адаптації до норм Європейського Союзу.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають в процесі протидії терористичній діяльності Службою безпеки України.

Предметом дослідження є адміністративно-правові засади протидії терористичній діяльності Службою безпеки України.

Методи дисертаційного дослідження. Основу дисертаційного дослідження становлять як загальні, так і спеціальні методи наукового пізнання. Так, за допомогою *логіко-семантичного, аналітичного та формально-юридичного* методів було визначено поняття та розкрито сутність протидії терористичній діяльності як об'єкта адміністративно-правового регулювання та предмета діяльності Служби безпеки України (підрозділ 1.1), а також схарактеризовано адміністративно-правовий статус Служби безпеки України як суб'єкта протидії терористичній діяльності (підрозділ 1.2). Метод

документального аналізу та системно-структурний метод застосовано для того, щоб встановити завдання, функції та принципи діяльності Служби безпеки України щодо протидії терористичній діяльності (підрозділ 1.3), а також розкрити нормативно-правові засади протидії терористичній діяльності Службою безпеки України (підрозділ 1.4). Структурно-логічний, системно-функціональний та порівняльно-правовий методи використано з метою визначення поняття та надання характеристики окремим елементам адміністративно-правового механізму протидії терористичній діяльності Службою безпеки України (підрозділ 2.1), виокремлення адміністративно-правових форм і методів протидії терористичній діяльності Службою безпеки України (підрозділ 2.2). За допомогою формально-юридичного, логіко-нормативного та системного методів було з'ясовано підстави, порядок запровадження та зміст адміністративно-правового режиму антитерористичної операції за участю Служби безпеки України (підрозділ 2.3). Методи системного аналізу, міжгалузевого підходу та узагальнення були застосовані для того, щоб з'ясувати особливості взаємодії Служби безпеки України з іншими суб'єктами сектору безпеки й оборони в питаннях протидії терористичній діяльності (підрозділ 3.1). З метою опрацювання шляхів удосконалення адміністративного законодавства у сфері протидії терористичній діяльності Службою безпеки України та перспектив його адаптації до норм Європейського Союзу (підрозділ 3.2) застосовано методи моделювання, прогнозування та порівняльно-правового аналізу.

Науково-теоретичне підґрунтя роботи становлять праці фахівців з галузей адміністративного, кримінального, конституційного, міжнародного права. Також було використано здобутки фахівців з інших наукових дисциплін: філософії, соціології, психології тощо.

Нормативно-правову основу дисертаційної роботи становлять Конституція України, ратифіковані у встановленому законом порядку міжнародні договори та угоди, законодавчі й підзаконні нормативно-правові акти, а також відомчі акти Служби безпеки України.

Інформаційною та емпіричною базою дисертаційної роботи є наукові видання, статистичні матеріали, правозастосовна практика тощо.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є однією із перших спроб розкрити сутність і сформулювати особливості адміністративно-правових засад протидії терористичній діяльності Службою безпеки України, на основі чого надати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства в цій сфері. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків. Зокрема, у роботі:

вперше:

– визначено поняття «адміністративно-правовий механізм протидії терористичній діяльності Служби безпеки України», під яким запропоновано розуміти врегульовану нормами чинного законодавства систему спеціальних юридичних елементів, що забезпечують формування належних умов,

організацію та ефективне здійснення СБУ діяльності щодо протидії тероризму як соціальному явищу, а також факторам, які зумовлюють його виникнення;

– обґрунтовано науковий підхід до характеристики порядку запровадження адміністративно-правового режиму антитерористичної операції, який складається з таких етапів: 1) визначення підстав до запровадження; 2) прийняття індивідуального управлінського рішення уповноваженим суб'єктом; 3) визначення територіальних меж дії режиму; 4) організація координаційного механізму; 5) введення спеціальних режимних заходів;

– сформульовано авторський підхід до узагальнення значення взаємодії Служби безпеки України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони у сфері протидії терористичній діяльності, яке розкривається в такому: по-перше, забезпечує узгодженість компетенції та процедур діяльності різних за правовим статусом і функціональним призначенням суб'єктів; по-друге, мінімізує ризик управлінських колізій та дублювання повноважень; по-третє, підвищує ефективність використання оперативних, інформаційних і силових ресурсів; по-четверте, створює правові гарантії законності при застосуванні заходів безпеки; по-п'яте, забезпечує безперервність реагування на загрози в умовах кризових ситуацій; по-шосте, посилює інституційну спроможність держави у сфері національної безпеки й оборони;

удосконалено:

– характеристику таких принципів діяльності Служби безпеки України щодо протидії терористичній діяльності, як верховенство права та законність, гуманізм, прозорість, обов'язковість співробітництва, комплексність інструментів протидії, забезпечення неминучості покарання, інноваційність, підконтрольність і підзвітність;

– визначення поняття «тероризм», яким запропоновано розуміти комплексне, зумовлене політичними, ідеологічними, психологічними, етнічними, економічними або іншими чинниками суспільно небезпечне явище, виражене в діяльності окремих осіб та/або груп осіб з підготовки, організації та безпосереднього вчинення злочинів, які спричиняють масові людські жертви та матеріальну шкоду, що дестабілізує поточну життєдіяльність держави, деморалізує та демотивує її населення;

– зміст таких адміністративно-правових форм протидії терористичній діяльності Службою безпеки України: адміністративно-правотворча діяльність; координація діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом; взаємодія із органами державної влади, місцевого самоврядування, міжнародними організаціями, підприємствами, організація та установами всіх форм власності з питань протидії тероризму; проведення антитерористичної операції; реалізація адміністративних процедур; участь у боротьбі з фінансуванням тероризму;

– обґрунтування наукової думки про те, що профілактична функція Служби безпеки України у сфері протидії тероризму – це напрям діяльності її органів і підрозділів, пов'язаний з виявленням передумов виникнення тероризму як соціального явища, а також умов, що сприяють учиненню терористичних актів на території держави;

– аргументування твердження про те, що Служба безпеки України в межах реалізації профілактичної функції у сфері протидії тероризму: виявляє та усуває фактори, що сприяють діяльності терористичних угруповань; здійснює контроль за появою осередків міжнародних терористичних організацій в Україні; ідентифікує сфери суспільної нестабільності, у яких можуть формуватися потенційні терористичні загрози; бере участь у забезпеченні охорони й безпеки об'єктів, що можуть стати цілями терористичних посягань, зокрема об'єктів критичної інфраструктури; протидіє економічним основам тероризму, а також здійснює інші превентивні заходи як самостійно, так і у взаємодії з іншими суб'єктами владних повноважень;

– наукову позицію стосовно того, що в системі нормативно-правових засад протидії терористичній діяльності Службою безпеки України міжнародні нормативно-правові акти: а) встановлюють узгоджені на міжнародному рівні правила та вимоги щодо юридичної кваліфікації окремих видів тероризму, зокрема пов'язаних із використанням особливо небезпечних засобів і технологій; б) конкретизують процесуальні аспекти взаємодії держав у сфері боротьби з тероризмом, передусім у питаннях екстрадиції правопорушників, обміну інформацією, проведення розслідувань тощо; в) визначають спільний комплекс заходів, інструментів і операцій, що застосовуються Україною у взаємодії з іншими державами та міжнародними організаціями;

дістало подальшого розвитку:

– теоретичний підхід щодо розуміння змісту адміністративно-правового режиму антитерористичної операції, який полягає у встановленні спеціального правового порядку діяльності органів державної влади, передусім суб'єктів, наділених повноваженнями у сфері протидії тероризму, серед яких ключову координаційну роль відіграє Служба безпеки України. У межах цього режиму конкретизуються їх компетенція, механізми взаємодії, порядок прийняття управлінських рішень, особливості контролю та відповідальності;

– обґрунтування наукової думки про те, що адміністративно-правові відносини пронизують сферу протидії терористичній діяльності, що зумовлено такими чинниками: а) вони виникають у процесі поточної діяльності уповноважених органів державної влади під час реалізації покладених на них законодавством антитерористичних повноважень; б) формуються у взаємодії між владними суб'єктами та фізичними і юридичними особами у зв'язку із застосуванням безпекових заходів, заходів адміністративного впливу тощо; в) охоплюють суспільні відносини, пов'язані з проходженням державної служби в органах, на які покладено функції протидії терористичним загрозам;

– теза про те, що в контексті протидії терористичній діяльності незалежність Служби безпеки України від впливу інших суб'єктів державної влади є важливою передумовою ефективного виконання покладених на неї завдань, функцій і повноважень, адже за таких умов процеси планування, організації, пошуку та залучення додаткових ресурсів, а також безпосередня боротьба з тероризмом здійснюються оперативно, без надмірної бюрократизації;

– обґрунтування необхідності розробки та прийняти Типового положення про Порядок взаємодії Служби безпеки України з іншими суб'єктами сектору

безпеки і оборони в питаннях протидії терористичній діяльності, яке має встановлювати порядок ініціювання та проведення спільних антитерористичних заходів, алгоритми створення міжвідомчих координаційних груп або штабів, процедури інформаційного обміну, стандарти документування рішень, правила доступу до інформації з обмеженим доступом, а також механізми спільного планування, оцінки ризиків і післяопераційного аналізу.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки та пропозиції використовуються і можуть бути використані в:

- *науково-дослідній сфері* – як теоретичне підґрунтя для проведення подальших теоретико-прикладних досліджень, присвячених проблемним аспектам протидії терористичній діяльності Службою безпеки України (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

- *правотворчій діяльності* – для вдосконалення чинних та розробки нових законодавчих, підзаконних і відомчих нормативно-правових актів, які визначають адміністративно-правові засади протидії терористичній діяльності Службою безпеки України;

- *правозастосовній діяльності* – з метою підвищення ефективності протидії терористичній діяльності Службою безпеки України;

- *освітньому процесі* – під час підготовки лекційних та науково-методичних матеріалів, підручників і навчальних матеріалів з дисциплін «Актуальні проблеми теорії адміністративного права», «Адміністративне право та процес: доктринальні та практичні проблеми», «Адміністративне право», «Правоохоронна діяльність» тощо (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права).

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблематики та відповідні висновки оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях «Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства: матеріали міжнародної науково-практичної конференції» (м. Київ, 20–21 квітня 2023 р.), «Тенденції та перспективи розвитку юридичної науки сьогодення» (м. Київ, 16–17 квітня 2024 р.), «Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у 21-му сторіччі» (м. Київ, 18–19 лютого 2025 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 213 сторінок. Список використаних джерел містить 222 найменування на 21 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, з'ясовано її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, окреслено мету й завдання роботи, об'єкт і предмет, схарактеризовано методологічне підґрунтя, аргументовано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено інформацію про апробацію результатів дослідження, публікації, у яких

відображено його ключові теоретичні та практичні положення, а також визначено структуру й обсяг рукопису.

Розділ 1 «Теоретико-правова характеристика адміністративно-правових засад протидії терористичній діяльності Службою безпеки України» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Поняття та сутність протидії терористичній діяльності як об'єкта адміністративно-правового регулювання та предмета діяльності Служби безпеки України»* на основі аналізу наукових поглядів вчених стосовно тлумачення категорій «протидія» та «правопорушення» аргументовано, що протидія правопорушенням – це нормативно врегульована, систематизована, цільова діяльність уповноважених суб'єктів владних повноважень, яка спрямована на попередження, припинення та профілактику суспільно шкідливих і небезпечних діянь, вчинених окремими особами або групами осіб, а також притягнення останніх до встановленої законодавством міри юридичної відповідальності. Адаптуючи наведене визначення до контексту дисертації, зауважено, що головна відмінність протидії терористичній діяльності полягає в об'єкті, стосовно якого спрямовано її дію.

Виокремлено такі ознаки тероризму: 1) його виражено у вчиненні окремими особами або групами осіб кримінально караних, суспільно небезпечних за своїми наслідками діянь, які супроводжуються використанням зброї, вчиненням підпалів, вибухів, організацією аварій тощо; 2) терористичні акти не є стихійними насильницькими злочинами, які вчиняються раптово, а виступають кваліфікованими, умисними діяннями, яким передуює довгий процес підготовки; 3) тероризм спричиняє значні людські жертви, найчастіше масового характеру, а також суттєву матеріальну шкоду суспільству й державі, або несе реальну загрозу виникнення таких негативних наслідків; 4) тероризм не обмежується кількістю суспільно небезпечних діянь і має ідеологічне, політичне, психологічне, етнічне, економічне або інше обґрунтування; 5) мета тероризму – дестабілізація державного ладу, критичне порушення публічної безпеки та порядку, насильницький вплив на органи публічного управління та/або спричинення конфліктів міжнародного чи локального характеру; 6) тероризм негативно впливає на психологічний стан соціуму, оскільки демотивує та деморалізує його представників, зумовлює існування постійної напруги, страху та беззахисності. На основі зазначеного вище сформульовано авторське визначення понять «тероризм» та «протидія терористичній діяльності (тероризму)».

Встановлено ознаки, які розкривають сутність протидії терористичній діяльності як об'єкта адміністративно-правового регулювання та предмета діяльності Служби безпеки України. Наголошено, що суттєвим недоліком Закону України «Про боротьбу з тероризмом» є те, що в ньому не розкрито сутність протидії терористичній діяльності, що потребує виправлення з урахуванням запропонованих у підрозділі висновків.

У підрозділі 1.2 *«Адміністративно-правовий статус Служби безпеки України як суб'єкта протидії терористичній діяльності»* зазначено, що ефективність діяльності Служби безпеки України у сфері протидії терористичній

діяльності напряду залежить від чіткості й узгодженості нормативного закріплення її адміністративно-правового статусу.

Здійснено аналіз наукових поглядів учених стосовно тлумачення категорій «статус», «правовий статус» та «адміністративно-правовий статус», на основі чого зроблено узагальнюючий висновок, що адміністративно-правовий статус Служби безпеки України як суб'єкта протидії тероризму – це визначена чинним законодавством сукупність суб'єктивних юридичних характеристик, які закріплюють і розкривають місце СБУ в національній системі правоохоронних органів та визначають її роль у межах правовідносин, що виникають у сфері протидії терористичній діяльності.

Переходячи безпосередньо до аналізу відповідних суб'єктивних характеристик та особливостей СБУ як складової антитерористичного сектору, першою визнано ставлення Служби до правоохоронних органів. Обґрунтовано, що правоохоронні органи – це спеціалізована система органів державної влади, на які законодавством України покладено здійснення правоохоронної, правозастосовної та інших пов'язаних із цим функцій. Зазначено, що попри спільність зазначених характеристик для різних державних інституцій, їх діяльність відрізняється за цілями, завданнями та особливостями реалізації відповідних функцій. Такі функції здійснюються із застосуванням різноманітних форм і методів. Аргументовано, що Служба безпеки України є ключовим правоохоронним органом у системі державних органів, що забезпечують протидію терористичній діяльності, а її правовий статус і повноваження визначаються законами України «Про Службу безпеки України» та «Про боротьбу з тероризмом».

Зауважено, що наступною характеристикою адміністративно-правового статусу Служби безпеки України як суб'єкта протидії тероризму є особливі гарантії незалежності. Доведено, що в контексті протидії терористичній діяльності незалежність СБУ від впливу інших суб'єктів державної влади є важливою передумовою ефективного виконання покладених на неї завдань, функцій і повноважень. За таких умов процеси планування, організації, пошуку та залучення додаткових ресурсів, а також безпосередня боротьба з тероризмом здійснюються оперативно, без надмірної бюрократизації. Крім того, інституційна незалежність сприяє запобіганню незаконному використанню сил і засобів Служби безпеки України для досягнення цілей, що не передбачені законодавством або мають протиправний характер.

Третім моментом адміністративно-правового статусу Служби визнано спеціальну інституційну організацію. Аналіз організаційної структури Служби безпеки України засвідчив, що протидія тероризму посідає одне з ключових місць у діяльності цього органу та здійснюється на всіх рівнях його внутрішньої ієрархії. Водночас ефективність реалізації зазначеного напряду забезпечується функціонуванням спеціалізованого, постійно діючого структурного підрозділу – Антитерористичного центру.

Особливу увагу приділено характеристиці повноважень СБУ та Антитерористичного центру в контексті протидії терористичній діяльності. Аргументовано, що такі важливі елементи адміністративно-правового статусу

СБУ, як завдання, функції та принципи діяльності, потребують прискіпливого вивчення.

У підрозділі 1.3 «Завдання, функції та принципи діяльності Служби безпеки України щодо протидії терористичній діяльності» з'ясовано, що мета діяльності будь-якого правоохоронного та іншого органу державної влади розкривається в системі завдань, які на нього покладено законодавством України, адже за умов повноцінного виконання останніх можливо отримати позитивний результат роботи, що особливо важливо в контексті такого суспільно значущого питання, як протидія тероризму Службою безпеки України. Наголошено, що якість реалізації завдань у сфері протидії тероризму Службою безпеки України є запорукою збереження людських життів і відвернення критичної матеріальної шкоди державі та суспільству.

Здійснено аналіз норм законів України «Про боротьбу з тероризмом» та «Про Службу безпеки України», а також Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України, на основі чого сформульовано авторське бачення щодо завдань діяльності СБУ в контексті протидії тероризму.

Ураховуючи загальну етимологію, а також на основі комплексного аналізу наукових поглядів учених з'ясовано, що функції діяльності Служби безпеки України щодо протидії тероризму – це визначені нормами чинного законодавства та зумовлені цілями протидії тероризму основні напрями антитерористичної діяльності її органів і підрозділів, які реалізуються через сукупність однорідних адміністративних форм та методів. До переліку відповідних функцій віднесено: правоохоронну, профілактичну, організаційну, інформаційно-аналітичну й науково-просвітницьку. Надано змістову характеристику кожній з виокремлених функцій.

На підставі узагальнення теоретичних підходів науковців щодо тлумачення категорії «принципи» останніми в контексті представленої в роботі проблематики запропоновано розуміти основні, фундаментальні юридичні ідеї-вимоги, згідно з якими організовано діяльність органів і підрозділів СБУ за напрямом протидії тероризму на території нашої держави. Окреслено перелік відповідних принципів і надано їм змістову характеристику.

У підрозділі 1.4 «Нормативно-правові засади протидії терористичній діяльності Службою безпеки України» зауважено, що результативність боротьби з терористичною загрозою безпосередньо залежить від повноти та чіткості правового регулювання діяльності уповноважених державних органів у цій сфері. Акцентовано увагу, що саме в нормативно-правових актах визначаються мета діяльності правоохоронних та інших органів, порядок їх взаємодії, умови застосування спеціальних заходів, а також інші ключові аспекти. Відповідні нормативно-правові засади притаманні й протидії терористичній діяльності Службою безпеки України, адже вони становлять систему формалізованих нормативно-правових актів, прийнятих у встановленому законодавством порядку, якими регулюються суспільні відносини у сфері діяльності органів, підрозділів і посадових осіб СБУ щодо запобігання, виявлення, припинення та профілактики тероризму, а також реалізації інших пов'язаних із цим процесів.

Приділено увагу характеристиці Конституції України, норми якої в контексті представленої в роботі проблематики: 1) закріплюють основоположні принципи діяльності Служби в цій сфері, такі як законність, верховенство права, гуманізм тощо; 2) визначають пріоритет прав, свобод, законних інтересів, життя і здоров'я людини в діяльності органів державної влади, зокрема Служби безпеки України під час протидії тероризму; 3) встановлюють порядок призначення керівної ланки Служби безпеки України за участю Президента України та Верховної Ради України; 4) закріплюють інституційно-правові засади парламентського контролю та прокурорського нагляду за додержанням прав і свобод людини, а також законодавства України в процесі запобігання та припинення терористичної діяльності; 5) визначають порядок запровадження на території держави особливих правових режимів, у межах яких здійснюється протидія терористичним загрозам.

Наступним рівнем нормативно-правових засад досліджуваної сфери визнано ратифіковані у встановленому законом порядку міжнародні договори та угоди, які поділено на такі групи: а) міжнародні акти, що визначають загальні стандарти протидії терористичній загрозі як комплексному явищу; б) міжнародні документи, присвячені боротьбі з окремими видами тероризму; в) угоди між Україною та іншими державами, їх органами державної влади й міжнародними організаціями щодо організації взаємодії у сфері протидії тероризму та пов'язаним із ним злочинним загрозам. Проведений аналіз дав змогу дійти висновку, що в системі нормативно-правових засад протидії терористичній діяльності Службою безпеки України міжнародні документи: а) встановлюють узгоджені на міжнародному рівні правила та вимоги щодо юридичної кваліфікації окремих видів тероризму, зокрема пов'язаних із використанням особливо небезпечних засобів і технологій; б) конкретизують процесуальні аспекти взаємодії держав у сфері боротьби з тероризмом, передусім у питаннях екстрадиції правопорушників, обміну інформацією, проведення розслідувань тощо; в) визначають спільний комплекс заходів, інструментів і операцій, що застосовуються Україною у взаємодії з іншими державами та міжнародними організаціями.

Окрему увагу приділено законодавчому рівню правового регулювання протидії терористичній діяльності Службою безпеки України, на основі чого наголошено, що закони – це ключовий рівень нормативно-правових засад протидії терористичній діяльності Службою безпеки України, адже законодавчими актами врегульовано переважну кількість питань у цій сфері, а саме: порядок, організаційно-інституційна основа, мета, принципи та інші особливості боротьби з тероризмом; специфіка реалізації СБУ оперативно-розшукової, кримінально-процесуальної та контррозвідувальної діяльності в процесі протидії терористичній діяльності; засади кримінальної відповідальності за терористичні акти; адміністративно-правовий статус Служби безпеки України як суб'єкта протидії тероризму в державі; особливості введення та забезпечення дії правових режимів воєнного та надзвичайного стану на території України, у межах яких СБУ реалізує спеціальні заходи протидії тероризму тощо.

Виокремлено низку підзаконних та відомчих нормативно-правових актів, норми яких спрямовано на врегулювання діяльності органів і підрозділів СБУ щодо протидії тероризму.

Наголошено, що нормативно-правові акти, присвячені боротьбі з тероризмом, а також профільний закон доцільно доповнити систематизованими положеннями, які б закріплювали та більш детально розкривали зміст адміністративно-правового статусу Служби безпеки України саме у сфері протидії терористичній діяльності. Це зумовлено тим, що зазначений напрям є одним з ключових у діяльності Служби та має особливу актуальність на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Розділ 2 «Адміністративно-правовий механізм протидії терористичній діяльності Службою безпеки України» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Поняття та характеристика окремих елементів адміністративно-правового механізму протидії терористичній діяльності Службою безпеки України»* встановлено, що з позиції етимології «механізм» – це структурована, функціональна категорія, яка позначає комплекс самостійних, незалежних елементів, що в спільній роботі набувають значення єдиного об'єкта. Ключова відмінність механізму від інших подібних категорій – його динамічний характер. У будь-якому розумінні, прямому або переносному, останній завжди пов'язаний з роботою чогось, діяльністю, процесом, дією тощо.

Розкрито теоретичні положення стосовно тлумачення категорій «правовий механізм» та «адміністративно-правовий механізм», що дало змогу сформулювати авторське визначення адміністративно-правового механізму протидії терористичній діяльності Службою безпеки України.

Констатовано, що розкривати специфіку цього механізму найбільш доцільно крізь призму його елементів. Першим елементом визначено нормативний, який представлено адміністративним законодавством – це частина нормативно-правових засад протидії тероризму Службою безпеки України, яка регулює адміністративні правовідносини, а саме: внутрішню службову діяльність органів і підрозділів СБУ, взаємодію правоохоронного відомства з іншими суб'єктами державної влади та громадянами, виконання його представниками публічно-владних повноважень, не пов'язаних із кримінально-процесуальною, оперативно-розшуковою, контррозвідувальною діяльністю тощо.

Виокремлено інституційний елемент, який становлять органи та підрозділи СБУ як суб'єкти протидії терористичній діяльності на території України. Зауважено, що в організаційній структурі Служби передбачено існування спеціалізованого Антитерористичного центру, що володіє всією повнотою повноважень і необхідними інструментами для боротьби з терористичними загрозами.

Доведено, що не менш важливим елементом досліджуваного механізму є державна політика, яка визначає стратегічно спрямований, оптимальний, системний курс діяльності держави та органів державної влади щодо вирішення найважливіших проблем життєдіяльності суспільства, який реалізується за допомогою імперативних, владно-управлінських і регуляторних інструментів.

Зазначено, що в контексті предмета дисертаційного дослідження на сьогодні вироблено два політичні вектори: державна безпекова політика та політика протидії тероризму. Наголошено, що кожен з них певною мірою впливає на антитерористичну діяльність Служби безпеки України.

Розглянуто ресурсний і функціональний елементи адміністративно-правового механізму протидії терористичній діяльності Службою безпеки України. Так, перший включає кадрове, матеріальне-технічне, фінансове та інше забезпечення функціонування СБУ в цій сфері. Натомість другий виражено в спеціальних формах і методах, що використовуються уповноваженими органами й підрозділами СБУ для створення умов, організації та ефективного проведення протидії терористичній діяльності на території України.

У підрозділі 2.2 *«Адміністративно-правові форми та методи протидії терористичній діяльності Службою безпеки України»* окреслено сутнісний зміст категорії «форма». Окрему увагу приділено характеристиці цієї категорії з точки зору теорії права, а також адміністративного права.

Запропоновано авторське визначення поняття «адміністративно-правові форми протидії терористичній діяльності Службою безпеки України». До переліку відповідних форм запропоновано віднести такі: адміністративно-правотворча діяльність; координація діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом; взаємодія з органами державної влади, місцевого самоврядування, міжнародними організаціями, підприємствами, організація та установами всіх форм власності з питань протидії тероризму; проведення антитерористичної операції; реалізація адміністративних процедур; участь у боротьбі з фінансуванням тероризму. Надано змістову характеристику кожній з виокремлених форм.

Зауважено, що реалізація відповідних форм передбачає застосування спеціального набору інструментів і засобів, тобто методів, до переліку яких запропоновано віднести: 1) планування – передбачає розробку планів заходів органів та підрозділів Служби безпеки України з протидії тероризму на території держави. Планування в СБУ може набувати стратегічного й тактичного характеру. У першому випадку йдеться про визначення операцій довготривалого виконання, протягом року і більше, які співвідносяться із загальнонаціональними стратегічними документами у сфері національної безпеки та боротьби з тероризмом; 2) аналіз, який є важливим методом обробки інформації, що має значення для організації та ефективного проведення антитерористичної роботи. Акцентовано увагу, що аналіз має внутрішнє та зовнішнє спрямування; 3) контроль, який забезпечує: а) дотримання законності в процесі проведення антитерористичної діяльності; б) неухильне слідування посадовими особами СБУ вимог, що слугують основою відомчих документів; в) виявлення, ліквідацію недоліків і вдосконалення внутрішньоадміністративної діяльності органів та підрозділів СБУ тощо; 4) метод стандартизації – сукупність дій і заходів направлених на встановлення обов'язкових, формалізованих правил та вимог безпекового характеру, якими мають керуватись органи публічного управління, а також установи, організації та підприємства всіх форм власності; 5) науковий метод, зміст якого складають заходи та засоби наукового пізнання

та навчання, які проводяться зі службовцями СБУ та представниками інших суб'єктів боротьби з тероризмом з метою вдосконалення їх професійних навичок у протидії вказаному суспільно небезпечному явищу; 6) метод примусу.

Сформульовано висновок про те, що адміністративно-правові форми та методи протидії терористичній діяльності Служби безпеки України становлять складну, системно організовану сукупність правових інструментів, за допомогою яких забезпечується реалізація покладених на цей правоохоронний орган завдань у сфері забезпечення національної безпеки. Їх зміст визначається як нормами чинного законодавства, так і об'єктивними потребами ефективного реагування на сучасні терористичні загрози, тож, адміністративно-правові форми слугують зовнішнім вираженням діяльності органів і підрозділів Служби безпеки України, тоді як методи відображають конкретні способи, засоби та прийоми її практичної реалізації. Взаємозв'язок цих категорій забезпечує цілісність адміністративно-правового механізму протидії тероризму, а також його функціональну ефективність.

У підрозділі 2.3 *«Підстави, порядок запровадження та зміст адміністративно-правового режиму антитерористичної операції за участю Служби безпеки України»* наголошено, що правовий режим становить системно організований, нормативно закріплений та цілеспрямовано сконструйований порядок правового регулювання, який визначає особливий характер взаємодії суб'єктів права з певним об'єктом або в межах конкретної сфери суспільних відносин шляхом поєднання дозволів, заборон, обов'язків, обмежень, пільг, гарантій, санкцій тощо.

Констатовано, що адміністративно-правовий режим антитерористичної операції – це встановлений нормами адміністративного законодавства особливий порядок публічно-владного регулювання суспільних відносин у зоні та в період проведення антитерористичної операції, який характеризується розширенням управлінських повноважень уповноважених суб'єктів, запровадженням спеціальних адміністративних процедур, тимчасовими обмеженнями прав і свобод фізичних та юридичних осіб, а також застосуванням заходів адміністративного примусу з метою нейтралізації терористичної загрози та забезпечення національної безпеки.

Метою адміністративно-правового режиму антитерористичної операції визнано створення та забезпечення особливого правового порядку публічного управління в умовах терористичної загрози, який дозволяє уповноваженим суб'єктам державної влади ефективно запобігати, припиняти та нейтралізувати терористичну діяльність, мінімізувати її наслідки, гарантувати захист національної безпеки, життя і здоров'я населення, а також забезпечити функціонування органів державної влади в умовах підвищеного ризику. Відповідно до сформульованої мети виділено завдання адміністративно-правового режиму антитерористичної операції.

Аргументовано, що зміст адміністративно-правового режиму антитерористичної операції полягає у встановленні спеціального правового порядку діяльності органів державної влади, насамперед, суб'єктів, наділених повноваженнями у сфері протидії тероризму, серед яких ключову координаційну

роль відіграє Служба безпеки України. У межах цього режиму конкретизуються їх компетенція, механізми взаємодії, порядок прийняття управлінських рішень, особливості контролю та відповідальності.

Зазначено, що профільний Закон фактично не визначає підстав запровадження адміністративно-правового режиму антитерористичної операції, а лише окреслює умови її проведення як комплексу заходів. Тобто відбувається підміна категорій: підстави операційної діяльності ототожнюються з підставами запровадження спеціального правового режиму. У законі відсутня пряма норма про «введення режиму» з визначенням моменту його початку, територіальних меж і юридичних наслідків такого введення. Доведено, що підставами запровадження адміністративно-правового режиму антитерористичної операції є такі: 1) юридичний факт виникнення публічної небезпеки терористичного характеру, що створює реальну загрозу охоронюваним законом цінностям та потребує спеціального державного реагування; 2) недостатність звичайних (ординарних) механізмів публічного управління для локалізації або нейтралізації відповідної загрози; 3) необхідність централізації управління та концентрації владних повноважень у межах єдиного координаційного механізму; 4) потреба в тимчасовому встановленні особливого порядку реалізації прав і виконання обов'язків на визначеній території.

Розкрито особливості таких етапів запровадження адміністративно-правового режиму антитерористичної операції: 1) визначення підстав до запровадження; 2) прийняття індивідуального управлінського рішення уповноваженим суб'єктом; 3) визначення територіальних меж дії режиму; 4) організація координаційного механізму; 5) введення спеціальних режимних заходів.

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання протидії терористичній діяльності Службою безпеки України» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Особливості взаємодії Служби безпеки України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони в питаннях протидії терористичній діяльності»* зазначено, що протидія терористичній діяльності за своєю природою є міжвідомчою та багаторівневою, оскільки охоплює оперативно-розшукові, контррозвідувальні, військові, інформаційні та управлінські компоненти. Жоден суб'єкт сектору безпеки й оборони не володіє повним спектром ресурсів і повноважень, необхідних для самостійної нейтралізації терористичних загроз, саме тому ключовим чинником ефективності діяльності Служби безпеки України за відповідним напрямом є налагодження результативної взаємодії з іншими суб'єктами сектору безпеки й оборони.

Встановлено, що взаємодія Служби безпеки України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони у сфері протидії терористичній діяльності являє собою врегульовану нормами адміністративного права систему узгоджених владно-організаційних та управлінських відносин, які виникають між СБУ та іншими суб'єктами в процесі реалізації їх компетенції та спрямовані на забезпечення єдиного, скоординованого і безперервного державного реагування на терористичні загрози. Значення відповідної взаємодії розкривається в такому:

по-перше, забезпечує узгодженість компетенції та процедур діяльності різних за правовим статусом і функціональним призначенням суб'єктів; по-друге, мінімізує ризик управлінських колізій та дублювання повноважень; по-третє, підвищує ефективність використання оперативних, інформаційних і силових ресурсів; по-четверте, створює правові гарантії законності під час застосування заходів безпеки; по-п'яте, забезпечує безперервність реагування на загрози в умовах кризових ситуацій; по-шосте, посилює інституційну спроможність держави у сфері національної безпеки.

На підставі аналізу положень Концепції боротьби з тероризмом в Україні зауважено, що якщо подивитися на цю Концепцію саме крізь призму міжвідомчої взаємодії, її ключовим недоліком є не стільки наявність окремих прогалин, скільки відсутність цілісної управлінської логіки побудови системи. Документ декларує провідну роль Служби безпеки України, але не трансформує цю роль у структурований механізм інтеграції інших суб'єктів сектору безпеки і оборони в єдину систему прийняття рішень, у результаті координація описується як функція, проте не як процедура, через це виникає розрив між стратегічним рівнем формулювання завдань та операційним рівнем їх реалізації.

Здійснено аналіз правозастосовної практики, на основі чого виділено особливості взаємодії Служби безпеки України з іншими суб'єктами сектору безпеки й оборони в питаннях протидії терористичній діяльності.

У підрозділі 3.2 «Удосконалення адміністративного законодавства у сфері протидії терористичній діяльності Службою безпеки України та перспективи його адаптації до норм Європейського Союзу» акцентовано увагу на тому, що діяльність Європейського Союзу у сфері протидії тероризму за останнє десятиліття характеризується системністю, поступовим розширенням предмета регулювання та посиленням превентивної складової, хоча вона зберігає допоміжний (субсидіарний) характер щодо національних компетенцій держав-членів. Зокрема, встановлено, що ЄС зумів мінімізувати розбіжності між національними правопорядками через гармонізацію визначень терористичних злочинів і криміналізацію підготовчих дій до таких злочинів.

Обґрунтовано доцільність перегляду концептуальних засад боротьби з тероризмом в Україні, адже чинна Концепція боротьби з тероризмом формувалась у безпековому контексті, який суттєво відрізнявся від сучасного. На момент її прийняття Україна перебувала в умовах гібридної агресії обмеженої інтенсивності, тоді як після 2022 року безпекове середовище трансформувалося у формат повномасштабної війни з масованим застосуванням регулярних військ, ракетного озброєння, безпілотних систем і кібератак. Документ 2019 року орієнтувався переважно на класичні та гібридні форми терористичної діяльності, однак сучасні загрози поєднують елементи державного терору, диверсійної активності, інформаційно-психологічних операцій і кібертероризму, що вимагає іншої методології оцінки ризиків та міжвідомчої координації. Крім того, істотно змінилася нормативна база що регламентує діяльність сектору безпеки і оборони, розширилися повноваження та функціональні завдання таких інституцій, як Служба безпеки України, а також трансформувалася роль Ради національної безпеки і оборони України у стратегічному плануванні, а отже, прийняття нової

Концепції дозволило б системно переосмислити понятійний апарат, чітко розмежувати терористичні вияви та воєнні злочини в умовах збройного протистояння, оновити механізми координації між суб'єктами боротьби з тероризмом, закласти сучасну модель управління ризиками та забезпечити стратегічну відповідність реальним викликам національній безпеці.

З'ясовано, що в законах України «Про Службу безпеки України» та «Про боротьбу з тероризмом» доцільно більш детально уточнити повноваження СБУ в межах реалізації превентивних антитерористичних заходів. Зокрема, це стосується: механізмів моніторингу; застосування обмежувальних заходів; уточнення механізмів запровадження спеціальних адміністративних режимів і гарантії дотримання прав людини під час їх реалізації.

Доведено потребу в розробленні та прийнятті Типового положення про Порядок взаємодії Служби безпеки України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони в питаннях протидії терористичній діяльності. Вказане Положення має визначити нормативні, організаційні та процедурні засади координації міжвідомчої діяльності з урахуванням вимог законодавства України у сфері національної безпеки, боротьби з тероризмом та дії правових режимів воєнного чи надзвичайного стану.

Акцентовано увагу на необхідності формування більш чітких процедур адміністративного контролю та нагляду, а також посилення інструментів міжвідомчої інформаційної взаємодії, зокрема через цифровізацію обміну даними, стандартизацію аналітичних процедур і правове врегулювання використання сучасних технологій у сфері контртерористичної діяльності.

Встановлено, що перспективи адаптації національного законодавства до норм Європейського Союзу пов'язані з імплементацією положень *acquis* ЄС у сфері боротьби з тероризмом, зокрема гармонізацією підходів до криміналізації терористичних злочинів, процедур запобігання радикалізації та стандартів захисту прав людини. Наголошено, що особливого значення набуває узгодження адміністративних процедур з вимогами щодо пропорційності втручання в права та свободи, забезпечення ефективного судового контролю і прозорості діяльності спецслужб. Адаптація також передбачає розвиток механізмів міжнародного співробітництва, обміну інформацією та участі в спільних безпекових ініціативах, що відповідають практиці держав-членів ЄС. У стратегічній перспективі це сприятиме підвищенню інституційної спроможності СБУ, зміцненню довіри з боку європейських партнерів та інтеграції України до спільного безпекового простору.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає в тому, щоб з'ясувати сутність і розкрити особливості адміністративно-правових засад протидії терористичній діяльності Службою безпеки України, на основі чого надати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення

адміністративного законодавства в цій сфері. У результаті дослідження сформульовано низку нових наукових висновків, основні з них такі:

1. Поняття «протидія терористичній діяльності (тероризму)» визначено як діяльність спеціально уповноважених суб'єктів владних повноважень, спрямовану на встановлення та ліквідацію політичних, ідеологічних, економічних та інших детермінантів тероризму, профілактику їх виникнення, а також виявлення та припинення діяльності окремих осіб і груп, які готують або вчиняють терористичні акти, та забезпечення притягнення останніх до юридичної відповідальності.

Обґрунтовано, що як об'єкт адміністративно-правового регулювання протидія терористичній діяльності характеризується такими особливостями: по-перше, вона має публічно-правову природу, оскільки здійснюється в межах діяльності держави щодо забезпечення безпеки держави та суспільства; по-друге, протидія є сферою виникнення численних адміністративно-правових відносин; по-третє, першочергове значення в контексті протидії мають превентивні заходи, а отже, вона має превентивну спрямованість, тобто орієнтується передусім на запобігання терористичним актам і виникненню тероризму як явища; по-четверте, суб'єктний склад протидії тероризму становить система спеціально уповноважених органів державної влади, які реалізують відповідні завдання та функції. Доведено, що основним суб'єктом з найширшими повноваженнями у сфері протидії тероризму є саме Служба безпеки України.

2. Узагальнено особливості адміністративно-правового статусу Служби безпеки України як суб'єкта протидії терористичній діяльності, які полягають у такому: по-перше, СБУ є ключовим правоохоронним органом у системі суб'єктів протидії тероризму; по-друге, ефективність та оперативність її діяльності забезпечуються наявністю спеціальних гарантій незалежності; по-третє, протидія тероризму в межах СБУ інституційно оформлена через функціонування спеціально уповноваженого структурного підрозділу; по-четверте, цьому правоохоронному органу надано широкі повноваження адміністративного та іншого характеру, за допомогою яких здійснюється протидія тероризму.

3. Виокремлено такі завдання, покладені на Службу безпеки України як ключового суб'єкта протидії терористичній діяльності: 1) виявлення та припинення протиправної діяльності окремих осіб і організованих злочинних груп, спрямованої на підготовку до вчинення терористичних актів, шляхом організації та здійснення контррозвідувальної й оперативно-розшукової діяльності; 2) організація та проведення ефективного, повного й неупередженого досудового розслідування фактів вчинення терористичних актів; 3) виявлення економічних, ідеологічних, політичних, соціально-психологічних та інших детермінант тероризму; 4) оперативне реагування на актуальні міжнародні терористичні загрози; 5) здійснення взаємодії з іноземними державами, передусім державами Європейського Союзу, міжнародними організаціями, а також іншими суб'єктами національної системи боротьби з тероризмом; 6) забезпечення адміністративно-координаційної та науково-методичної підтримки діяльності суб'єктів владних повноважень, віднесених

законодавством України до національної системи боротьби з тероризмом; 7) здійснення інформаційно-просвітницької діяльності серед населення.

Аргументовано, що функції діяльності Служби безпеки України щодо протидії тероризму – це визначені нормами чинного законодавства та зумовлені цілями протидії тероризму основні напрями антитерористичної діяльності її органів і підрозділів, які реалізуються через сукупність однорідних адміністративних форм і методів. До таких функцій запропоновано віднести: правоохоронну, профілактичну, організаційну, інформаційно-аналітичну та науково-просвітницьку.

З'ясовано, що принципи діяльності Служби безпеки України щодо протидії терористичній діяльності – це основні, фундаментальні юридичні ідеї-вимоги, згідно з якими організовано діяльність органів і підрозділів СБУ за напрямом протидії тероризму на території нашої держави. До зазначених принципів зараховано такі: верховенство права та законність; гуманізм; прозорість; обов'язковість співробітництва; комплексність інструментів протидії; забезпечення неминучості покарання; інноваційність; підконтрольність та підзвітність.

4. Констатовано, що нормативно-правові засади протидії терористичній діяльності Служби безпеки України на сьогодні формуються із Конституції України, міжнародно-правових актів (зокрема угод, конвенцій та декларацій), а також законами й підзаконними нормативно-правовими актами. Встановлено, що сформований правовий фундамент у досліджуваній сфері загалом достатньо повно та системно регламентує основні аспекти діяльності Служби безпеки України у сфері протидії тероризму, водночас існує об'єктивна потреба в подальшому вдосконаленні відповідних засад, передусім у частині уточнення ролі Служби безпеки України як суб'єкта протидії тероризму. Зокрема, нормативно-правові акти, присвячені боротьбі з тероризмом, а також профільний закон доцільно доповнити систематизованими положеннями, які б закріплювали та більш детально розкривали зміст адміністративно-правового статусу Служби безпеки України саме у сфері протидії терористичній діяльності. Це зумовлено тим, що зазначений напрям є одним з ключових у діяльності Служби та має особливу актуальність на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

5. Встановлено, що адміністративно-правовий механізм протидії терористичній діяльності Служби безпеки України – це врегульована нормами чинного законодавства система спеціальних юридичних елементів, які забезпечують формування належних умов, організацію та ефективне здійснення СБУ діяльності щодо протидії тероризму як антисоціальному явищу, а також факторам, що зумовлюють його виникнення. Виокремлено такі елементи цього механізму: 1) нормативний, що включає в себе адміністративне законодавство, яке регулює організаційно-управлінські аспекти діяльності СБУ за відповідним напрямом; 2) інституційний елемент – сукупність спеціально уповноважених органів і підрозділів, що входять до організаційної структури Служби; 3) політичний елемент – державна безпекова політика та державна політика у сфері боротьби з тероризмом; 4) ресурсний елемент – кадрове, матеріально-

технічне, фінансове та інше забезпечення діяльності СБУ; 5) функціональний елемент – адміністративно-правові форми й методи протидії тероризму.

6. Доведено, що адміністративно-правові форми протидії терористичній діяльності Службою безпеки України – це регламентовані адміністративним законодавством практичні моделі правореалізаційної діяльності органів і підрозділів СБУ, яка спрямована на створення правових, організаційних та інших умов для протидії тероризму як соціальному явищу, а також на своєчасне й ефективне запобігання та припинення терористичних актів. Розкрито такі адміністративно-правові форми протидії терористичній діяльності Службою безпеки України: адміністративно-правотворча діяльність; координація діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом; взаємодія з органами державної влади, місцевого самоврядування, міжнародними організаціями, підприємствами, організація та установами всіх форм власності з питань протидії тероризму; проведення антитерористичної операції; реалізація адміністративних процедур; участь у боротьбі з фінансуванням тероризму.

Аргументовано, що адміністративно-правові методи протидії терористичній діяльності Службою безпеки України – це визначені законодавством України способи, засоби, заходи та прийоми адміністративно-владного характеру, якими наділені органи та підрозділи СБУ з метою виконання покладених на них завдань та функцій у сфері протидії терористичній діяльності. До цих методів віднесено: метод планування; метод аналізу; метод контролю; метод стандартизації; науковий метод; метод примусу.

7. Акцентовано увагу на тому, що адміністративно-правовий режим антитерористичної операції має особливу правову природу, яка зумовлена поєднанням імперативного методу адміністративно-правового регулювання, владно-організаційного характеру управлінських рішень і застосуванням заходів адміністративного примусу в умовах реальної або потенційної терористичної загрози. Підстави запровадження зазначеного режиму пов'язані із наявністю об'єктивних обставин, які свідчать про загрозу або безпосереднє вчинення терористичного акту. Встановлено, що запровадження відповідного режиму не є дискреційним актом політичної доцільності, а здійснюється в межах і способами, визначених законом, що забезпечує його легітимність та відповідність принципу верховенства права. Порядок запровадження адміністративно-правового режиму антитерористичної операції характеризується централізованим управлінням, спеціальною процедурою прийняття рішення уповноваженим суб'єктом і координацією діяльності органів сектору безпеки й оборони. Доведено, що ключову роль у цьому механізмі відіграє Служба безпеки України як суб'єкт, наділений спеціальною компетенцією у сфері протидії тероризму та організації міжвідомчої взаємодії.

8. Виокремлено такі особливості взаємодії Служби безпеки України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони в питаннях протидії терористичній діяльності: по-перше, СБУ в межах відповідної взаємодії не лише виконує роль координатора, а й слугує безпосереднім реалізатором антитерористичних заходів; по-друге, проведення контрдиверсійних і антитерористичних заходів відбувається на основі узгоджених планів, з

визначенням відповідальних органів, сил і засобів; по-третє, у таких правовідносинах відбувається чіткий розподіл компетенції, наприклад, СБУ зазвичай забезпечує оперативно-розшукову та контррозвідувальну складову, Національна поліція – силову підтримку та слідчі дії, а Збройні Сили або інші військові формування – охорону периметра, блокування районів тощо; по-четверте, активне використання таких форм взаємодії, як координаційні групи або штаби, де представники різних органів приймають спільні рішення в режимі реального часу; по-п'яте, взаємодія передбачає регулярний та систематичний обмін розвідувальними даними, орієнтуваннями, матеріалами кримінальних проваджень, аналітичними висновками; по-шосте, на відміну від інших форм міжвідомчої співпраці, ця взаємодія має превентивний і реактивний характер та пов'язана із застосуванням заходів державного примусу; по-сьоме, реалізація спільних заходів відбувається в умовах потенційного обмеження прав і свобод, що потребує підвищених гарантій законності та пропорційності.

9. Зазначено, що з метою вдосконалення адміністративного законодавства у сфері протидії терористичній діяльності Службою безпеки України необхідно:

- по-перше, переглянути концептуальні засади боротьби з тероризмом в Україні, адже діюча на сьогодні Концепція боротьби з тероризмом формувалась у безпековому контексті, який суттєво відрізнявся від сучасного. На момент її прийняття Україна перебувала в умовах гібридної агресії обмеженої інтенсивності, тоді як після 2022 року безпекове середовище трансформувалося у формат повномасштабної війни з масованим застосуванням регулярних військ, ракетного озброєння, безпілотних систем та кібератак;

- по-друге, у законах України «Про Службу безпеки України» та «Про боротьбу з тероризмом» більш детально уточнити повноваження СБУ в межах реалізації превентивних антитерористичних заходів. Зокрема, це стосується: механізмів моніторингу; застосування обмежувальних заходів; уточнення механізмів запровадження спеціальних адміністративних режимів і гарантії дотримання прав людини під час їх реалізації.

- по-третє, розробити та прийняти Типове положення про Порядок взаємодії Служби безпеки України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони в питаннях протидії терористичній діяльності, яке має визначити нормативні, організаційні та процедурні засади координації міжвідомчої діяльності з урахуванням вимог законодавства України у сфері національної безпеки, боротьби з тероризмом та дії правових режимів воєнного чи надзвичайного стану;

- по-четверте, сформувати більш чіткі процедури адміністративного контролю та нагляду, а також посилити інструменти міжвідомчої інформаційної взаємодії, зокрема через цифровізацію обміну даними, стандартизацію аналітичних процедур і правове врегулювання використання сучасних технологій у сфері контртерористичної діяльності.

Зауважено, що перспективи адаптації національного законодавства до норм Європейського Союзу пов'язані з імплементацією положень *acquis* ЄС у сфері боротьби з тероризмом, зокрема гармонізацією підходів до криміналізації терористичних злочинів, процедур запобігання радикалізації та стандартів

захисту прав людини. Наголошено, що особливого значення набуває узгодження адміністративних процедур з вимогами щодо пропорційності втручання в права і свободи, забезпечення ефективного судового контролю та прозорості діяльності спецслужб. Адаптація також передбачає розвиток механізмів міжнародного співробітництва, обміну інформацією та участі в спільних безпекових ініціативах, що відповідають практиці держав-членів ЄС.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Палка В. В. Поняття протидії терористичній діяльності. *KELM*. 2023. № 7(59). С. 500–504 (Республіка Польща).
2. Palka V. Characteristics of Certain Administrative and Legal Forms and Methods of Counteracting Terrorist Activity by the Security Service of Ukraine. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2024. № 6. Р. 130–135.
3. Палка В. В. Нормативно-правові засади протидії терористичній діяльності Службою безпеки України. *Підприємництво, господарство і право*. 2025. № 1. С. 75–79.
4. Палка В. В. Сутність та характеристика структури адміністративно-правового механізму протидії терористичній діяльності Службою безпеки України. *Підприємництво, господарство і право*. 2025. № 2. С. 54–58.
5. Палка В. В. Адміністративно-правовий статус Служби безпеки України як суб'єкта протидії терористичній діяльності. *Право та державне управління*. 2025. № 3. С. 415–419.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Палка В. В. Протидія терористичній діяльності як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20–21 квіт. 2023 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 144–146.
7. Палка В. В. Принципи діяльності Служби безпеки України щодо протидії терористичній діяльності. *Тенденції та перспективи розвитку юридичної науки сьогодні*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 16–17 квіт. 2024 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2024. С. 136–139.
8. Палка В. В. Завдання діяльності Служби безпеки України щодо протидії терористичній діяльності. *Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у 21-му сторіччі*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 18–19 лют. 2025 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2025. С. 71–73.

АНОТАЦІЯ

Палка В. В. Адміністративно-правові засади протидії терористичній діяльності Службою безпеки України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2026.

У дисертаційному дослідженні наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягало в тому, щоб з'ясувати сутність і розкрити особливості адміністративно-правових засад протидії терористичній діяльності Службою безпеки України, на основі чого надати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства в цій сфері.

Проаналізовано адміністративно-правовий статус Служби безпеки України як суб'єкта протидії терористичній діяльності. Встановлено завдання, функції та принципи діяльності Служби безпеки України щодо протидії терористичній діяльності. Розкрито нормативно-правові засади протидії терористичній діяльності Службою безпеки України. Визначено поняття та надано характеристику окремим елементам адміністративно-правового механізму протидії терористичній діяльності Службою безпеки України. Виокремлено адміністративно-правові форми та методи протидії терористичній діяльності Службою безпеки України. З'ясовано підстави, порядок запровадження та зміст адміністративно-правового режиму антитерористичної операції за участю Служби безпеки України, а також особливості взаємодії останньої з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони в питаннях протидії терористичній діяльності. Опрацьовано шляхи вдосконалення адміністративного законодавства у сфері протидії терористичній діяльності Службою безпеки України та перспективи його адаптації до норм Європейського Союзу.

Ключові слова: Служба безпеки України, тероризм, терористична діяльність, об'єкт, адміністративно-правове регулювання, адміністративно-правовий статус, завдання, функції, принципи, правові засади, адміністративно-правовий механізм, адміністративно-правові форми, методи, підстави, порядок, взаємодія, адміністративне законодавство.

SUMMARY

Palka V.V. Administrative and Legal Framework for Counteracting Terrorist Activity by the Security Service of Ukraine. – Qualification scientific work as a manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Legal Sciences in specialty 12.00.07 «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law». – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2026.

The dissertation provides a theoretical generalization and a new solution to a scientific problem, which consisted in clarifying the essence and revealing the peculiarities of the administrative and legal framework for counteracting terrorist activity by the Security Service of Ukraine, as well as in developing scientifically grounded proposals and recommendations aimed at improving administrative legislation in this field.

The administrative and legal status of the Security Service of Ukraine as a subject of counteracting terrorist activity is characterized. The tasks, functions, and principles of the Security Service of Ukraine in the field of counteracting terrorist activity are established. The regulatory and legal framework for counteracting terrorist activity by the Security Service of Ukraine is disclosed. The concept and characteristics of certain

elements of the administrative and legal mechanism for counteracting terrorist activity by the Security Service of Ukraine are defined. Administrative and legal forms and methods of counteracting terrorist activity by the Security Service of Ukraine are identified. The grounds, procedure for introduction, and content of the administrative and legal regime of an anti-terrorist operation involving the Security Service of Ukraine are clarified. The peculiarities of interaction between the Security Service of Ukraine and other subjects of the security and defense sector in counteracting terrorist activity are determined. Ways to improve administrative legislation in the field of counteracting terrorist activity by the Security Service of Ukraine and prospects for its adaptation to European Union standards are developed.

Keywords: Security Service of Ukraine, terrorism, terrorist activity, object, administrative and legal regulation, administrative and legal status, tasks, functions, principles, legal framework, administrative and legal mechanism, administrative and legal forms, methods, grounds, procedure, interaction, administrative legislation.